

บทที่ 1

บทนำ

เนื่องจากในช่วงระยะ 20 ปีมานี้ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้มีมากยิ่งขึ้น มีการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาทางด้านสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัย การคมนาคมติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น ฉะนั้นการพัฒนาทางด้านวัตถุจึงเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด เช่น การสร้างถนน อาคารที่ใช้เป็นสำนักงาน ที่อยู่อาศัยเป็นแฟลตหลายชั้นสำหรับผู้มีรายได้น้อย โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม โรงแรม สถานเริงรมย์ เชื้อน ทานบกั้นน้ำเพื่อช่วยทางด้าน การเกษตร เครื่องจักร เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า เป็นต้น จึงนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน แต่ความเจริญทางด้านวัตถุเหล่านี้ก็มีทั้งผลดีและผลเสีย จากความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุทำให้ประชาชนซึ่งมีฐานะทาง เศรษฐกิจค่อนข้างอยู่ในระดับต่ำ หรือปานกลางค่อนข้างต่ำ เกิดความต้องการในสิ่งอำนวยความสะดวก สมายที่ไม่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากการโฆษณาของ สื่อมวลชนที่ให้ข่าวสารอยู่ทุกวัน และการเอาอย่างผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงกำลังและความสามารถที่จะซื้อของตน รวมทั้งขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบถึงเหตุผลและความจำเป็น

นอกจากนี้การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาโดยเฉพาะ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการย้ายถิ่นฐานจากต่างจังหวัด เข้ามาศึกษาต่อและทำมาหากินใน กรุงเทพมหานครหรือในเมืองใหญ่เป็นจำนวนมาก ผู้ที่มาอยู่เหล่านี้อาจจะมาอยู่เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งจึงไม่คิดที่จะช่วยกันทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติหรือของท้องถิ่น ขณะเดียวกัน สวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐที่ให้แก่ประชาชนยังมีไม่เพียงพอ รวมทั้งการให้ข่าวสารและความรู้ ที่ทันต่อเหตุการณ์แก่ประชาชนก็ยังไม่ทั่วถึง และประชาชนเองยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่จะ แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง หรือจะช่วยตัวเองได้เท่าที่ควร จึงเกิดปัญหาความยากจน ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชน ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ทุกคนต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อ การดำรงชีวิตอยู่ มีการแก่งแย่งแข่งขันทั้งในด้านที่อยู่อาศัย การศึกษาและการประกอบอาชีพ สังคมสับสนวุ่นวายและขาดความเป็นระเบียบ เมื่อประชาชนมีโอกาสเห็นตัวอย่างของวัฒนธรรม

ต่างชาติจากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ จึงทำให้รับวัฒนธรรมที่ไม่ดี โดยขาดการพิจารณาและเลือกสรร

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริม เผยแพร่ความรู้เพื่อพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยให้มีความความกินดีอยู่ดี มีสันติสุขในครอบครัว สามารถรักษาส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมของชาติให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมกับสังคมไทย การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต้องพัฒนาตั้งแต่เด็ก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเตรียมนักเรียนซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมและไม่เป็นปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติ โดยให้การอบรม พัฒนา และปลูกฝังค่านิยมที่ดี และทำอย่างต่อเนื่องทุกวัน จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โรงเรียนจึงเป็นแหล่งอบรมกล่อมเกลานิสาสัยที่ดั่งงามให้แก่ นักเรียน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาและสร้างเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ นักเรียน ได้แก่ ครูซึ่งเป็นทั้งผู้ให้ความรู้และผู้ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งมี นายชำ เลื่อง วุฒิจันทร์ รองอธิบดีกรมการศาสนาในขณะนั้น เป็นประธานกรรมการ จัดทำหลักการและวิธีการจัดจริยศึกษา ตลอดจนรวบรวมและเรียบเรียงหัวข้อจริยธรรมสำหรับใช้อบรมสั่งสอนนักเรียน นักศึกษาและประชาชน เสนอกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาเรียบเรียงคุณลักษณะของคนไทยที่มีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน 10 ประการ¹ ดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม
3. ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ
4. ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. การรู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. ความกระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา

และพระมหากษัตริย์

7. ความมีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

¹อ้างถึงใน ชำ เลื่อง วุฒิจันทร์, หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

8. การรู้จักหึ่งตนเอง และควมมมีคุณค่าคค
9. ความรู้สีกภาคภูมิ และรู้สีกทำนุบำรุ่งคิลปะ วัฒนธรรม และทรพยาการของชาติ
10. การรู้จักเสี่ยสละ มีเมคตาอารี กตัญญูกตเวทึ กล้าหาญ และสามัคคึกัน

แม้จะได้มีการรวบรวมลักษณะที่จำเป็นของคนในสังคมไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาปลูกฝังก็ตาม แต่ในปัจจุบันประชาชนยังขาดเอกภาพของการยอมรับและถือปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งกลายเป็นปัญหาสำคัญของการพัฒนาคุณภาพประชากร โดยเฉพาะการที่บุคคลให้การยอมรับและเห็นความสำคัญของวัตถุมากเกินไป จนเป็นเหตุให้มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์และขาดคุณธรรมจริยธรรม ซึ่ง พินิจ รัตนกุล¹ ได้กล่าวว่าเป็นเพราะการกำหนดคุณค่าให้แก่วัตถุเกินความเป็นจริงในตัวของมันเอง วัตถุนั้นโดยตัวของมันเองไม่สามารถทำให้คนที่เป็นเข้าของมีคุณธรรมเสื่อมลงได้ การที่วัตถุเข้ามามีบทบาทในการก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมนั้นเพราะเราให้คุณค่าแก่มันเกินไป จนทำให้เราใช้วัตถุเป็นพื้นฐานในการกำหนดคุณค่าของการกระทำ และนี่เองเป็นจุดเสื่อมในจริยธรรมของคน

จากการที่ค่านิยมในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชากร รัฐบาลจึงควรเร่งปลูกฝังและสร้างเสริมให้ประชาชนมีค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งจะ เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยได้มีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529² ถึงเป้าหมายและมาตรการเฉพาะที่จะพัฒนาคุณภาพของประชากรควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตใจ โดยให้มีจุดเน้นทางด้านค่านิยมและจริยธรรมที่ดี

เมื่อค่านิยมเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อพฤติกรรม การตัดสินใจที่จะเลือกปฏิบัติ และเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคล ค่านิยมจึงกลายเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคม

¹ อ่างถึงโน กิรติ ศรีวิเชียร, การจัดจริยศึกษาในโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2524), หน้า 5.

² สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.), หน้า 198.

ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ประกาศเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกันเสริมสร้าง ปลุกฝัง และปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2525 เพื่อให้ประชาชนได้มีสิ่งยึดเหนี่ยว และมีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่¹

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ มีความสำคัญและจำเป็นยิ่งในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน เพราะการรู้จักพึ่งตนเองก่อนขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น จะทำให้มีความมั่นใจกล้าเผชิญปัญหา และอุปสรรคด้วยความเข้มแข็งและอดทน ความขยันหมั่นเพียรย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในด้านการศึกษา หน้าที่การงาน และการดำเนินชีวิต การมีความรับผิดชอบจะทำให้ประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับมีความขยันหมั่นเพียร และยังได้รับการยอมรับ ยกย่อง และความเชื่อถือจากบุคคลทั่วไป การประหยัดและออมรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินและสิ่งของตามความจำเป็น และด้วยความระมัดระวังรอบคอบ รวมทั้งการรู้จักออมที่ละน้อยแต่ทำอย่างสม่ำเสมอจะเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงในชีวิตและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังพระบรมราโชวาทเรื่องการประหยัด ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความว่า²

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สรุปผลการดำเนินงานที่สำคัญในรอบปี 2524 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.), หน้า 34-35.

² สำนักนายกรัฐมนตรี, "คติไทย" (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2523), หน้า 6.

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะ เศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป

สำหรับการฝึกอบรมให้มีระเบียบวินัย จะทำให้รู้จักเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง ลดความขัดแย้งและความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นจากการทะเลาะวิวาท ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เกิดความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมทำให้งานกิจการต่าง ๆ ภายในประเทศดำเนินไปด้วยดี ดังพระบรมราโชวาทเรื่องระเบียบวินัยในพิธีพระราชทานกระบี่ ปริญญาบัตร และประกาศนียบัตรแก่นักเรียนนายร้อย เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2517 ความว่า¹

วินัยในปัจจุบัน มีคนบางส่วนมองเห็นไปว่าไม่สู้จะมีความหมาย นึกว่าเป็นสิ่งที่สมมติตั้งขึ้น โดยปราศจากเหตุผลที่อิสรชนจะยอมรับได้เต็มที่ แท้จริงไม่ว่าวินัยทหารหรือวินัยโดยทั่วไป เป็นของจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพราะเป็นต้นเหตุสำคัญ ที่ทำให้ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีอยู่ สำหรับความเรียบร้อยเป็นปรกติของบุคคลของการงาน ของสังคมและบ้านเมือง

แม้ว่าระเบียบวินัยจะมีความสำคัญด้วย เหตุผลดังกล่าวแต่ในส่วนของการพัฒนาและปลูกฝังระเบียบวินัยให้นักเรียนในโรงเรียนนั้นมักจะ เป็นสิ่งที่ได้รับการพิจารณาหรือให้ความสำคัญรองลงมา โดยที่โรงเรียนจะคำนึงถึงการให้ความรู้ทางวิชาการเป็นอันดับแรก รวมทั้งตัวครูเองที่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสอนนักเรียนให้มีความรู้ตรงตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ทำให้ในบางครั้งมีการละเลยการควบคุมการปฏิบัติตนของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ซึ่ง จ्ञานงคทองประเสริฐ² ได้กล่าวถึงระเบียบวินัยว่า การให้การศึกษาที่ถูกต้องซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาคน จะต้องสอนให้คนมี "ศีล" มีระเบียบวินัยเสียก่อนแล้วจึงให้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

² จ्ञานงคทองประเสริฐ, "การประยุกต์ศาสนาและปรัชญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย," ข้อฟ้า 18 : 11 (พฤศจิกายน 2526) : 26-27.

"ปัญญา" หรือความรู้ในภายหลัง แต่ในปัจจุบันการศึกษาเน้นเรื่อง "ปัญญา" แทนจะไม่ได้สอนในเรื่อง "ศีล"

นอกจากนี้การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาจะทำให้ผู้ปฏิบัติสบายใจ จิตใจสงบ และมีความสุข การมีความจงรักภักดีในสถาบันหลักทั้ง 3 คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความสำคัญยิ่งต่อความอยู่รอดของชาติ เพราะเมื่อคนในชาติมีความสามัคคีช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาประเทศของตนแล้วจะทำให้ชาติมีความมั่นคงและดำรงความเป็นเอกราชไว้ได้ สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อบรมสั่งสอน และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องและดีงาม ควบคุมความประพฤติให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมจรรยา สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจและความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ จากประวัติความเป็นมาอันยาวนาน สถาบันนี้ได้มีส่วนช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงและดำรงไว้ซึ่งเอกราชของชาติ

ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศ ย่อมขึ้นอยู่กับประชากรที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ ด้วยเหตุนี้ เยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต สมควรที่จะได้รับการปลูกฝัง ชี้แนะแนวทางในการเลือกสรรค่านิยมที่ถูกต้องและพึงประสงค์ของสังคม เพื่อลดปัญหาซึ่งเกิดจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งยังเป็นการพัฒนาจิตใจเยาวชนซึ่งจะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพให้เจริญเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในสังคมไทย ในการนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กำหนดแผนพัฒนาค่านิยมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและวินัยแห่งชาติ ไว้ในแผนสร้างซึ่งเป็นแผนที่ 1 โดยจะเน้นการพัฒนา ค่านิยมในเรื่องวินัยเป็นอันดับแรก ได้แก่¹

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, โครงการเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั่วประเทศ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดยงพล เทรตคัง, ม.ป.ป.), หน้า 12-13.

1. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย
2. การเดินแถวไป-กลับระหว่างบ้านและโรงเรียน
3. การเข้าแถวขึ้นรถโดยสารประจำทาง
4. การปฏิบัติตามกฎจราจร

การปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานสามารถกระทำได้ที่บ้านและที่โรงเรียน อย่างไรก็ตาม สังคมมีความต้องการและคาดหวังจะให้โรงเรียนเป็นแหล่งปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์¹ เยาวชนที่ควรจะได้รับ การเสริมสร้าง และปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน เพื่อจะได้ไม่เป็นปัญหาแก่สังคม คือ เยาวชนที่เรียกว่าวัยรุ่นซึ่งเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้น และตอนปลาย ซึ่ง รุ่งทิวา จักรกร¹ ได้กล่าวว่า เป็นวัยที่ผิดแผกจากวัยอื่น ๆ เป็นวัยที่ยากแก่การปฏิบัติต่อเขา เป็นวัยที่เป็นทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยู่ในคนเดียวกัน

เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมไทย ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมต่อเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษา² ที่กล่าวถึงเรื่องการขาดระเบียบวินัย และย่อหย่อนในด้านจริยธรรม การลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งทำให้เกิดค่านิยมที่ผิดพลาด และแผนพัฒนาฯ ฉบับดังกล่าว³ ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างจริยธรรม 6 ด้าน ให้แก่เยาวชน คือ การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัย ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐาน โดยมีเป้าหมายด้านคุณภาพเพื่อพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษา ให้เป็นผู้มีจริยธรรมทั้ง 6 ประการ โดยเร่งด่วน ให้อยู่ในระดับที่ 3 ตามเกณฑ์มาตรฐานระดับพัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งกรมวิชาการได้กำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2524 คือ สามารถเื้อออ่านวยคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้

¹ รุ่งทิวา จักรกร, การมัธยมศึกษา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2526), หน้า 3.

² กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาจริยศึกษา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ม.ป.ป.), หน้า 21.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

การปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ได้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520¹ ในเรื่องความมีระเบียบวินัย มีความเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้ความสำคัญชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง มีความรักชาติ มีความขยันหมั่นเพียร และใช้จ่ายใช้สอยอย่างประหยัด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521² เรื่องมีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งในส่วนตัวและหมู่คณะ มานะ พากเพียรอดทน ประหยัด มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมายและกติกายของสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จากสภาพสังคมโดยทั่วไปและความคาดหวังที่จะให้สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนเป็นแหล่งอบรม สั่งสอน สร้างเสริม พัฒนาจิตใจและปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน จึงได้มีการกำหนดบทบาทของโรงเรียนไว้ในเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาสังคมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529³ ในส่วนที่เกี่ยวกับค่านิยม โดยให้มีการเร่งรัดและฟื้นฟูสถาบันในระดับบ้าน โรงเรียน ให้มีบทบาทในการสร้างค่านิยม จริยธรรม ความมีระเบียบ และการรักษาหน้าที่เด็กและเยาวชนของชาติ สำหรับผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีในโรงเรียน ได้แก่ครูอาจารย์ทุกคน ซึ่งมีหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะครูเป็นผู้ให้ความรู้ ความกระจ่าง ชี้แนะ ตักเตือน ผู้นำทาง ตลอดจนเป็นตัวอย่างที่ดีงาม เพื่อให้เกิดพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่นักเรียน ดังที่ บุญเจือ ไชยภักดิ์ และ วีระ อำนวยสุข⁴ ได้กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับ

¹ ภิญญู สาธร, หลักการบริหารการศึกษา (กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของครูสภา, 2526), หน้า 366.

² กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2520), หน้า 2.

³ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529, หน้า 13.

⁴ บุญเจือ ไชยภักดิ์ และ วีระ อำนวยสุข, ประมวลบทความเกี่ยวกับมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครูสภา, 2513), หน้า 7.

บทบาทของครูว่า ในฐานะที่ครูคือผู้ให้การศึกษาและให้การอบรมสั่งสอน เด็กให้เป็นผู้มีความรู้ ตลอดจนมีความประพฤติที่ดั่งงามสมกับ เป็นพล เมืองที่ดีของชาติในอนาคต เป็นที่ยอมรับว่าครู เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการสร้าง เสถียรภาพให้แก่ประเทศชาติอย่างมาก เพราะครูยอม เป็นที่ เชื่อถือของเด็กมากกว่าบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นระดับของ การปลูกฝังความนึกคิดที่ดั่งงาม

เมื่อครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งในการสร้างพล เมือง ซึ่งจะกลายเป็นกำลังที่มี คุณภาพของชาติ คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา¹ ได้เสนอบทบาทและลักษณะครูที่พึงประสงค์ โดยกล่าวถึงบทบาทของครูในเรื่องการฝึกนักเรียนให้สามารถทำงานรวมกลุ่ม¹ กล่าวแสดงออก และวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎของสังคมใน การอยู่ร่วมกัน รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ สิทธิ และรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ส่งเสริมให้ นักเรียนฝึกฝนในคุณธรรม และจริยธรรมมากกว่าวัตถุ รักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติ รวมทั้ง ความเข้าใจในวัฒนธรรมของชาติอื่น ดังนั้นในสภาพสังคมปัจจุบันบทบาทของครูในการปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่ง ครูควรเร่งที่จะปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนและทำอย่างต่อเนื่อง เพราะค่านิยม เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง สร้างเสริม ปลูกฝัง และพัฒนาได้ โดยครูต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และปฏิบัติตามที่สอนและปลูกฝัง แก่นักเรียน

อาจกล่าวได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ เพราะ เป็นผู้สร้างและพัฒนาเยาวชนให้เป็นกำลังสำคัญของชาติได้อย่างมีคุณภาพ ผู้วิจัยจึง เห็น สมควรที่จะทำการศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของครู ในการปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู สังกัด กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุผลว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศ มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่น เป็นศูนย์กลางของความเจริญทางเศรษฐกิจทุกด้าน ขณะเดียวกันเป็น แหล่งอบายมุขที่สำคัญ อีกทั้งได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมจากต่างประเทศอย่างเต็มที่ เป็นเมืองที่มี

¹ คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา, "ครูและบุคลากรทางการศึกษา," ในการศึกษา เพื่อชีวิตและสังคม (กรุงเทพมหานคร: ธนประดิษฐ์การพิมพ์, 2522), หน้า 25-26.

ความเจริญทางวัตถุควบคู่ไปกับความเสื่อมทางจิตใจของประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่ข่าวสารการเสริมสร้างและปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการทั้งจากรัฐบาลและสื่อมวลชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของครู ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของครู ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของครู ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครู ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของครู ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู สังกัดกรมสามัญศึกษา เฉพาะในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา
2. ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นค่านิยมที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เสนอต่อรัฐบาล เพื่อประกาศเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกันเสริมสร้างปลูกฝัง และปฏิบัติตาม ได้แก่
 - 2.1 การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
 - 2.2 การประหยัดและออม

2.3 การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

2.4 การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

2.5 การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3. กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2527 จำนวน 475 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน
6,221 คน ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 456 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้นในกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้
ตารางของ โรเบิร์ต วี เครซี (Robert V. Krejcie) และดาร์เลย์ คัมเบ็ลยู มอร์แกน
(Daryle W. Morgan)¹ ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู 364 คน
ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเป็นพวกหรือชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่ง
กลุ่มตัวอย่างตามท้องที่การศึกษาซึ่งมีอยู่ 8 ท้องที่การศึกษา เลือกกลุ่มตัวอย่างท้องที่การศึกษา
ละ 3 โรงเรียนด้วยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) แล้วแบ่งครูตามสัดส่วน

¹Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan, "Determining Sample Size for Research Activities," Educational and Psychological Measurement, Vol.30, No.30 (Autumn, 1970): pp.607-608.

ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 24 โรงเรียน สำหรับผู้บริหารนั้น ผู้วิจัยกำหนดให้ผู้บริหารทั้งหมด จำนวน 111 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 24 โรงเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ

2.1 แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 บทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของครู ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครู ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู เป็นแบบปลายเปิด

แบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ของผู้บริหารและครูเป็นฉบับเดียวกัน

การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยศึกษา ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม โดยนำมาประมวลเข้ากับแนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ แล้วนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา การใช้ภาษา และรูปแบบของแบบสอบถาม นำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อหาความเที่ยง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูจำนวน 20 คน โดยถามความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการในเรื่องความยากง่ายและผลของการปลูกฝัง รวมทั้งวิธีดำเนินการของผู้บริหารในการส่งเสริมการปลูกฝัง และสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับความยากง่าย ผลของการปลูกฝังและวิธีดำเนินการของตนเอง

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถึงอธิบดีกรมสามัญศึกษา และขอหนังสือจากอธิบดีกรมสามัญศึกษาถึงหัวหน้าสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย โดยผู้วิจัยแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง ส่วนแบบสอบถามจำนวนน้อยที่ไม่สามารถเก็บมาได้ ผู้วิจัยใช้บริการทางไปรษณีย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิม เลขคณิต ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t นำเสนอในรูปตาราง และความเรียง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง หน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องกระทำหรือปฏิบัติทั้งโดยตรง และอ้อม

บทบาทจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ได้กระทำหรือปฏิบัติจริงของครู ในการปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง พฤติกรรมที่ครูควรปฏิบัติหรือต้องการปฏิบัติ ในการปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

การปลูกฝัง หมายถึง การอบรมสั่งสอน สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ให้เกิดขึ้นและคงอยู่ตลอดไป

ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ หมายถึง ค่านิยมที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เสนอ ต่อรัฐบาล เพื่อประกาศเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกัน เสริมสร้างปลูกฝัง และปฏิบัติตามเพื่อความ ปลอดภัย สันติสุขของคนในชาติ รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อันเป็นพื้นฐาน แห่งความมั่นคงของชาติ ได้แก่

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม

3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่

ครู หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึก ความเข้าใจ การรับทราบ การยอมรับ และการสังเกต เห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยถือว่าคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เป็นคำตอบที่เป็นจริงและเชื่อถือได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับครู เพื่อปรับปรุงบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนในโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น
2. เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารที่จะเร่งส่งเสริม กระตุ้นเตือน และพัฒนาครู เพื่อให้ทำหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการแก่เยาวชนได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
3. เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนในการสร้างเสริม และปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ โดยให้การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน
4. เป็นการกระตุ้นให้สื่อมวลชนได้มีบทบาทในการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามแก่เยาวชน โดยเผยแพร่ความรู้ ผลงานต่าง ๆ ที่เป็นการสร้างสรรค์และส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ